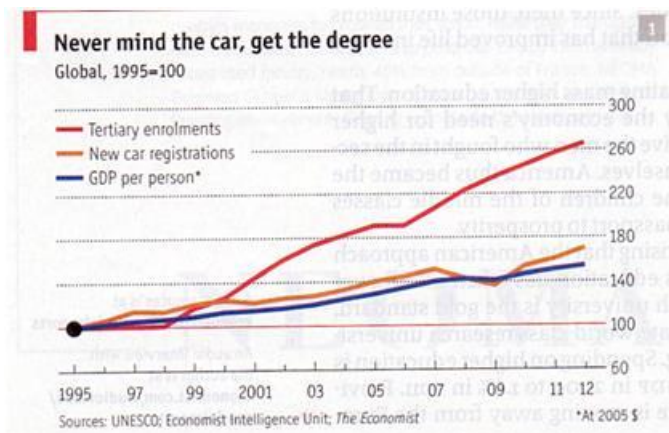

Felsőoktatási világtrendek

(egyetemek a költségek hullámvasútján, mikro- és nanodiplomák)

Miközben a fogyasztói társadalmak szent tehene az autó, az utóbbi években megdöbbentő fordulat bontakozott ki: 1995 és 2012 között az autóvásárlás világszerte kb. 70 százalékkal nőtt, az egyetemi beiskolázás viszont 170 százalékkal emelkedett. (Ez alatt a világ nemzeti terméke felével lett több.) Ez megcáfolja – de legalább is enyhíti – a fogyasztói társadalomról alkotott elmarasztaló ítéletünket; a földlakók még az autóvásárlásnál is fontosabbnak tartják gyermekeik felsőfokú iskoláztatását. Az OECD-országok 2015-ben a GDP 1,6 százalékát költötték felsőoktatásra, szemben a 2000-es 1,3 százalékkal. Amerikában 2,7 százalék ez az arány, nálunk 1,5 százalék.¹

Manapság az egyetemi diploma nem privilégium; a középosztályhoz tartozás és egy jó munkahely megszerzésének a feltétele. Az informatikában és a molekuláris biológiában elért fantasztikus eredmények és általában, az, hogy a műszaki fejlődés exponenciális görbéjének a meredeken felívelő szakaszába léptünk, tömeges megszüntetéssel fenyegetik a hagyományos munkahelyeket. Most van csak igazán szükség az életfogytiglan tartó tanulásra; a régi tudás minden eddiginél gyorsabban évül el.

A felsőfokú oktatás iránti tömeges igények hatására viszont – elsősorban Amerikában – a költségek az elmúlt években szédítő magasságokba emelkedtek. (Hasonlóan az egészségügyi kiadásokhoz.) A felsőoktatás több intézményében a diploma megszerzésének ára megközelíti,

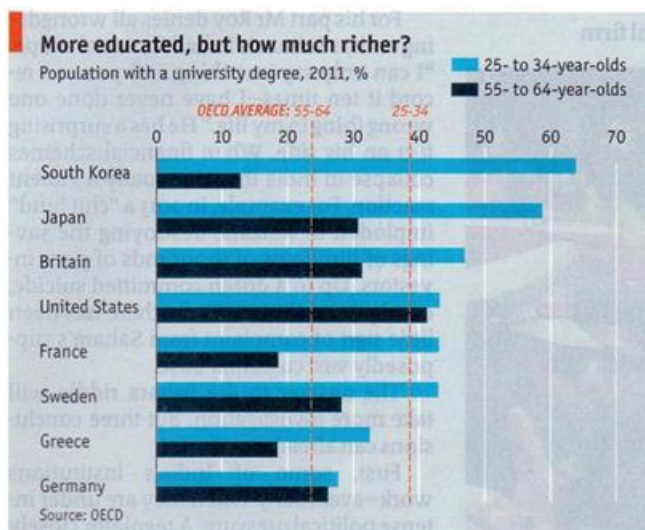
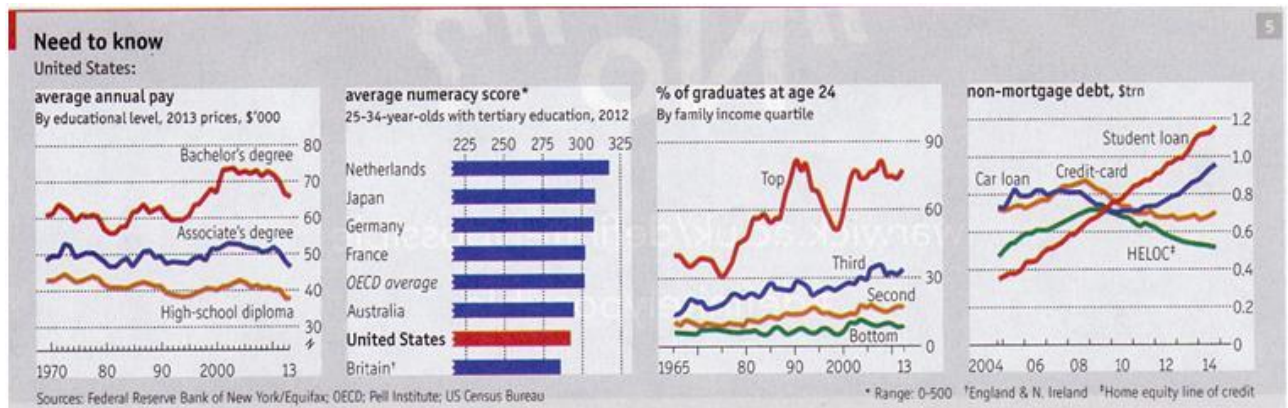
sőt meghaladja a 100 ezer dollárt.² Ugyanakkor húsz éves megtérüléssel számolva az évi ráta átlagosan 15 százalék, és ez jó eredmény a húsz éves amerikai kincstárjegyek évi 3,4 százalékos hozamához képest. De nem kevés olyan amerikai egyetem van, ahol a diploma megszerzésére fordított összeg nem térül meg. Az állami egyetemeken az évi tandíj átlagosan 8.400 dollár, a magánintézményekben több, mint 30 ezer. E költséginfláció lassan kezd áterjedni Európára. Amerikában 2007 és 2012 között az egy hallgatóra jutó kormányzati finanszírozás 27 százalékkal

¹ The Economist March 28th 2015.

² A részletes ábrát lásd erről az utolsó oldalon.

csökkent, miközben az inflációval korrigált tanulási költségek 20 százalékkal emelkedtek. Nagy-Britanniában a tandíjak a zéróról már közel évi 15 ezer dollárra nőttek.³

A költséginfláció Amerikában súlyos gondokat okoz: a hallgatók hihetetlen mértékben eladósodnak. 2015-ben a diákhiteltek megközelítették az 1,2 trillió dollárt (magyarul billió, azaz ezer milliárd), ami nagyobb a hitelkártya-tartozásoknál, de még az autóhiteltek összegénél is (!) – az ábraszorozaton ez a legutolsó.⁴

Az 55-64 éves korosztályban a felsőfokú diplomával rendelkezők aránya Amerikában a legmagasabb, 40 százalék fölötti. A 25-34 éves korosztályban viszont már Dél-Korea és Japán vezet, tükrözve az utóbbi évek magasabb beiskolázási arányainak hatását.⁵ (Nálunk az 50-59 éves korosztály 16 százalékának volt felsőfokú diplomája a 2011-es népszámlálás idején, a 25-29 évesek körében viszont már 28 százalék volt a diplomások aránya.)⁶

Az amerikai felsőoktatásban lejátszódó költségrobbanás ijesztő. De a világ márpedig olyan, hogy az Atlanti óceán túloldalán tapasztalható jellegzetességek átterjednek Nyugat-Európára, majd pedig megjelennek nálunk is. A jóléti szektorról lévén szó, a felsőoktatási költség-infláció nagyobb részét Nyugat-Európában nyilvánvalóan a jóléti állam fogja viselni, és úgyszintén nálunk is. Az európaiak nincsenek hozzászokva az egészségügy és az oktatás piaci áraihoz. Arra tehát mindenképpen számítani kell, hogy az egészségügyben tapasztalható ár-robbanás a felsőoktatásban is meg fog jelenni, jelentős terheket róva a költségvetésre. Látván a mértékeket, egészen biztosak lehetünk benne, hogy a több egészségügyi és oktatási kiadásra

³ The Economist, April 5th 2014 és June 28th 2014, Creative destruction; The digital degree.

⁴ The Economist, June 28th 2014, The digital degree és The Economist, March 28th 2015.

⁵ The Economist, June 28th 2014, Wealth by degrees.

⁶ KSH, Népszámlálás 2011. 14. A népesség iskolázottsága.

nógatás nem unalmas közhely; az elkövetkező években ez még inkább meg fogja határozni az országok versenyképességét és világgazdasági pozícióit.

A megnövekvő kereslet miatti költséginfláció azonban csak átmeneti lesz, mert már most megjelent az egyetemeket érő harmadik nagy, technikai jellegű kihívás. A távoktatás, az

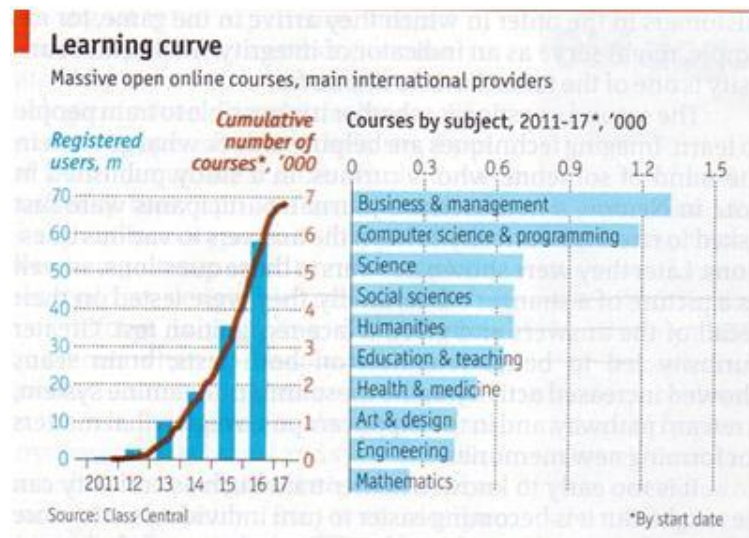

online kurzusok megkérdőjelezzik e sokszáz éves, igen stabil történelmi intézmény, az európai egyetem létjogosultságát. *David Gelernter* neves amerikai informatikus, a számítástechnika professzora a Yale egyetemen. Szerinte a távoktatás idővel olyan jó minőségű lesz, hogy eléri a hagyományos oktatás színvonalát és hatékonyságát. A hallgatók csupán azért, hogy részesei legyenek a campuson folyó

életnek és személyesen is találkozhatnak tanáraikkal, nem fognak egyetemre járni.

Továbbá, az online kurzusokból származó bevétel nem fogja fedezni a hagyományos egyetem költségeit. Ezért szerinte a század közepére az egyetemek 95 százaléka meg fog szünni és csak a legnagyobb presztízsűek maradnak fenn.⁷ *Sebastian Thrun*, egy másik kaliforniai nagymenő azt jósolja, hogy ötven év múlva már nem lesz tíznél több egyetem az egész világon.⁸

Az internetes kurzusok 2008 óta terjednek, s az oktatás világgazdasági forradalmaként ünneplik őket. A technikai lehetőségek azonban eddig még nem lettek kihasználva, mert nehézségekbe ütközik az akkreditáció és a vizsgáztatás formális rendszerének a kialakítása. A kurzusok többségét amerikai egyetemek indítják, az edX mögött a Harvard és az MIT áll, a Coursera és az Udacity mögött a Stanford. Számuk ma

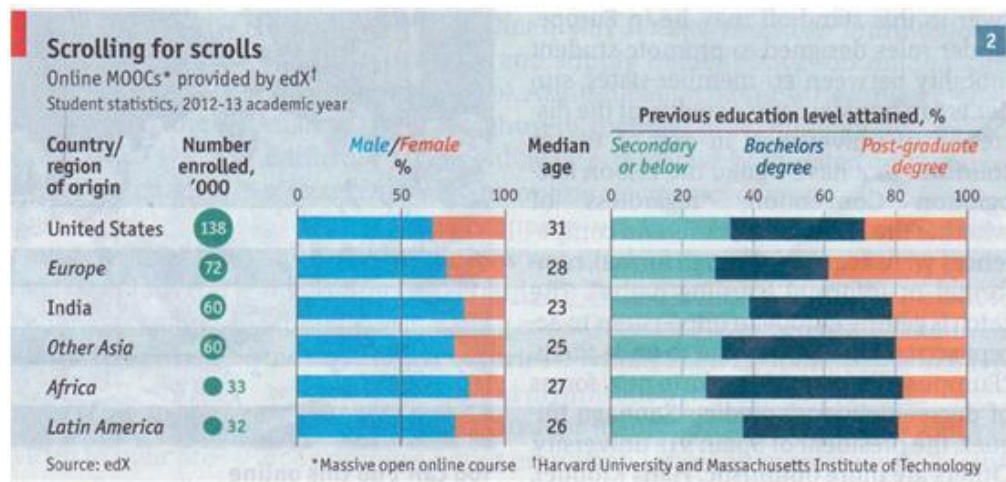
megközelíti a hét ezret, de igen magas, 85-90 százalékos a lemorzsolódási ráta, és az egyetemek egyelőre ügyelnek arra, hogy ne jelentsenek saját maguknak üzleti konkurenciát (inkább az érdeklődést kívánják általuk felkelteni).⁹ A regisztrált felhasználók száma világszerte megközelíti a 70 milliót. Egy kurzusra való beiratkozásért általában 100-300 dollár közötti összeget számítanak fel. Az Udacity kompjúter-technikai mesterfokú diplomája megszerzésének ára kevesebb, mint a hagyományos diploma egyharmada. A Harvard Business School online mesterfokú oklevelét 1500 dollárért lehet megszerezni.¹⁰

⁷ David Gelertner: A nyaláb megcsapolása.

⁸ The Economist, January 14th, 2017 és June 28th 2014.

⁹ HVG 2016. ápr. 28. és The Economist, January 14th, 2017.

¹⁰ The Economist, January 14th, 2017.

Tehát miközben a hagyományos képzésben csillagászati összegekre emelkedik a diplomák ára, a távoktatásban azok töredékéért lehet végzettséget szerezni.

Az a tendencia bontakozik ki, hogy az online kurzusok idővel majd erősen szelektálják az egyetemi oktatókat; a virtuális egyetemen nincs a termék által megszabott részvételi korlát, s így a sztároktatók kiemelkednek a mezőnyből. Az Economist hetilap szerint az egyetemek világában hasonló folyamat fog végbemenni, mint az újságok piacán: a legnagyobbak és leghíresebbek megmaradnak, ezeket a távoktatás még segíti is, online kurzusaik reklámként szolgálnak. A közészerű és a gyenge intézmények viszont menthetetlenül tönkremennek: bevételük drasztikusan csökken, oktatóik, személyzetük nagy részét kénytelenek lesznek elbocsájtani. Sok olyan város, mely egyetemének köszönheti virágzását, szintén a változások áldozata lesz.¹¹ A mai magas oktatási költségek és az online kurzusok terjedése tehát Gelertner jóslatát valószínűvé teszik.

Márpedig egyetemekre szükség van. A távoktatás egy-egy speciális képzettség megszerzésére koncentrál, és a vállalati-munkahelyi igényeket igyekszik kielégíteni. Holott a mai világban – társadalmi szempontból – az interdiszciplináris tájékozottság a legfontosabb követelmény. A felsőoktatást nem szabad egy-egy szűk részterületre vonatkozó speciális képzettségre redukálni. A lexikális tudás leértékelődése és könnyen megszerezhetősége is arra mutat, hogy komplex, integrált tárgyakat kell kialakítani. Tehát: újra ki kell találni az egyetemet!

2014-ben Amerikában közel 50 ezer álláshirdetésben kerestek „cyber-security” képzettséggel rendelkezőket – az ilyen igényeket a speciális távoktatási kurzusok tudják a legjobban kiszolgálni.¹² Arra, amit a hagyományos egyetem nyújt, például a hallgatóval való egyéni foglalkozás során szakdolgozatának megírásakor, a távoktatás nem képes. Eleget tesz az egy életen át tartó tanulás követelményének, de minden eddigit fölülmúló szakbarbárosodáshoz vezet, különösen ha valaki Legó-játék mitájára, mikro- és „nano-diplomákból” építi föl felsőfokú képzettségét.

A középkorban a párizsi egyetemen a teológiai, Bolognában a jogi képzésen volt a hangsúly, az angliai egyetemek pedig a művelt úriemberek képzését tartották fő céljuknak. De fő

¹¹ The Economist June 28th 2014.

¹² The Economist, January 14th, 2017.

profiljuk természetesen az általános világgép bemutatása és a bölcsélet volt. Ennél alább adni a XXI. században sem lenne szabad.

Kiss Károly
közgazdász és társadalomkutató

(Megjelent a Magyar Nemzet 2017. aug. 7-i számában, jegyzetek és illusztrációk nélkül. Valamint: a Ki akar itt Superman lenni? c. kötetemben, L'Harmattan 2019.)

Források:

Berács József és mások: Magyar felsőoktatás 2014. Stratégiai helyzetértékelés. web, 2015.
http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1849/1/MF2014_strat.pdf

Gelertner, David: A nyaláb megcsapolása. Megjelent a Brockman, John (szerk.): A következő 50 év. A tudomány a XXI. század első felében c. kötetben. Vince Kiadó, 2003.

HVG 2016. ápr. 28. Virtuális egyetem, ingyenes képzés, MOOC.

KSH, Népszámlálás 2011. 14. A népesség iskolázottsága.

The Economist April 5th 2014. Is college worth it?; Making college cost less.

The Economist June 28th 2014. Creative destruction. Reinventing the university. (Creative destruction; The digital degree; Is college worth it?; The higher education business. A winning recipe; Wealth by degrees.) .

The Economist March 28th 2015. The whole world is going to university. Special Report. Universities.

The Economist January 14th 2017. Special Report. Lifelong Education; Lifelong learning.

→→→→ *folyt.*

